

Vårt forsvar i et internasjonalt perspektiv

Taler

Eldbjørg Løwer

Dato

10 januar 2000

Sted

Oslo Militære Samfund

Omstendigheter

Forsvarsministerens nyttårsforedrag

1 Ærede forsamling

La meg begynne med å ønske dere alle et riktig godt nytt år. Det er spesielt å skulle hilse godt nytt år ved inngangen til ikke bare et nytt århundre, men også
5 et nytt årtusen. Jeg vil gjerne uttrykke et ønske om at dette året skal bli et fredeligere år for vår verdensdel enn det vi har lagt bak oss. Det å ønske at det nye århundret skal bli mer fredelig, for ikke å snakke om det nye årtusenet, blir kanskje litt vel ambisiøst, men det er jo lov å håpe. Når det gjelder
10 forsvarsplanlegging må vi imidlertid ta høyde for det uforutsette. I 1910 ble det utgitt en bok som ble en global bestselger. Forfatteren het Norman Angell, og tittelen var "The great illusion". Bokens populære budskap var at stormaktene nå hadde så mange felles interesser, og den gjensidige økonomiske
15 avhengigheten var blitt så stor, at krig var blitt utenkelig. I år 1900 var det ingen som kunne forestille seg at det 20. århundre skulle bli preget av krig og stormaktskonfrontasjon. Like lite kan vi vite hvordan det 21. århundret blir. Det er dessverre ingen garantier mot at nye konflikter kan oppstå, selv om vi ikke kan forutse dem i dag. Det er denne kunnskapen som ligger til grunn for alt forsvarsarbeid.

20 1999 var et spesielt og begivenhetsrikt år på mange måter, og jeg føler et behov for summere opp erfaringene vi sitter igjen med, og hvilke utfordringer som ligger i forlengelsen av disse for det norske forsvaret. Det er særlig tre ting jeg vil legge vekt på:

25 1) For det første vil jeg forsøke å beskrive den internasjonale situasjonen vi står overfor i dag, og hvilken utvikling vi kan se for oss i tiden framover.

2) Deretter vil jeg si noe om hvordan den nye internasjonale situasjonen har
30 tvunget fram nye mål, strategier og planer i de internasjonale organisasjonene
som Norge enten er medlem i eller påvirkes sterkt av.

3) Sist, men ikke minst, vil jeg gå nærmere inn på hvordan disse endringene
setter nye krav til det norske forsvaret, og hvordan vi skal møte disse kravene.

35 Mitt hovedpoeng er at det fremdeles er kritisk nødvendig med et effektivt norsk
forsvar, men det må tilpasses en radikalt endret internasjonal situasjon. Før jeg
går nærmere inn på dagens situasjon vil jeg minne om at det internasjonale
perspektivet ikke er noe nytt for det norske forsvaret. Siden 1949 har vi hatt et
40 allianseforsvar, og norsk forsvarsplanlegging har vært en del av NATOs strategi
for å skape fred og sikkerhet i den vestlige delen av verden. Under den kalde
krigen var Norges rolle primært knyttet til vårt eget nærområde, som var sterkt i
fokus på grunn av dets strategiske betydning for Sovjetunionen og NATO.
Opphøret av den kalde krigen har ikke ført til at denne delen av Forsvaret har
45 mistet sitt internasjonale perspektiv. Det internasjonale perspektivet er
fremdeles like gjeldende for hele det norske forsvaret.

Oppgavene som utføres på norsk jord er fortsatt en del av et integrert
allianseforsvar. Opprettholdelse av en tilstrekkelig forsvarsevne i nord tas som
50 en selvfølge av våre allierte, og det må fortsatt være en av bærebjelkene for
utformingen av Forsvaret her hjemme.

Men selv om det internasjonale perspektivet ikke er nytt, står vi nå overfor en
helt annen internasjonal dynamikk enn det som var tilfelle under den kalde
55 krigen. Vi kan ikke lenger velge ett spor og så kunne regne med å holde fast ved
det i mange år. I stedet må vi være forberedt på at utviklingen kan gå i ganske
dramatisk ulike retninger, og vi må være i stand til å justere kursen etter hvilken
dreining utviklingen tar.

60 På 1990-tallet har vi sagt at Norge ikke lenger står overfor en militær trussel,
men at den sikkerhetspolitiske utviklingen bærer preg av usikkerhet. Den
generelle sikkerhetspolitiske utviklingen i dag er uforutsigbar, men kan
imidlertid vise seg å være like "farlig" som stormaktskonfrontasjonen under den
kalde krigen. Det sivile samfunn er også blitt mer sårbart. Norsk økonomi er for
65 eksempel avhengig av olje- og gassproduksjon i Nordsjøen, som kan som kan
settes ut av spill relativt enkelt. Den totale avhengigheten av moderne

informasjonsteknologi medfører også økt sårbarhet overfor sabotasje. Det nye internasjonale sikkerhetsbildet må derfor ses i sammenheng med den økte
70 sårbarheten i vestlige moderne samfunn. Her hjemme pågår det for tiden to
parallelle utredninger som adresserer disse utfordringene; Forsvarspolitisk utvalg
og det såkalte Sårbarhetsutvalget. Begge vil legge fram sine anbefalinger til
sommeren. Regjeringen vil legge stor vekt på å se disse anbefalingene i
sammenheng i det videre arbeidet med Langtidsmeldingen om Forsvaret og
75 Langtidsmeldingen om sivil beredskap.

Selv om det i dag ikke foreligger noen konkret trussel mot Norge eller Vest-Europa opplever vi at militær makt stadig tas i bruk, også i Europa. De store kjernevåpenarsenalene tett opp mot Norges grense eksisterer fortsatt, og har
80 fremdeles konsekvenser for Norges strategiske situasjon.

På Balkan er krigshandlingene avsluttet, men situasjonen i store deler av Jugoslavia er fremdeles svært ustabil. NATO har store operasjoner i og på grensen til Jugoslavia. Situasjonen på et overordnet nivå er nå under kontroll
85 både i Bosnia og Kosovo, men de fundamentale sikkerhetsproblemene på Balkan er fremdeles langt fra løst på en tilfredsstillende måte.

Et annet urolig hjørne er Nord-Kaukasus. Krigshandlingene i Tsjetsjenia har pågått i flere måneder allerede, og selv om det er langt fra den norsk-russiske
90 grensen til Kaukasus, er det alltid alvorlig når et naboland er involvert i krig. Kriger utvikler ofte sin egen dynamikk, og vil derfor alltid kunne ha en destabiliserende effekt utover det området der krigshandlingene foregår. Den brutale russiske krigføringen som ikke tar nødvendige hensyn til sivilbefolkningen i Tsjetsjenia, medfører også en belastning på Russlands
95 forhold til de vestlige land, og en fare for den interne stabiliteten i landet.

Kontakten mellom Norge og Russland og mellom NATO og Russland på det forsvarspolitiske området har i 1999 dessverre vært dårligere enn på mange år. Russland valgte å bryte samarbeidet med alliansen i forbindelse med NATOs
100 luftoperasjon i Kosovo. Samarbeidet er fremdeles ikke gjenopptatt i noen særlig grad, til tross for at NATO-tropper og russiske tropper har samarbeidet meget godt i Kosovo i flere måneder. Dette har skapt ny usikkerhet om en viktig del av det sikkerhetspolitiske samarbeidet i Europa. Norge merker naturlig nok også følgene av dette. I nordområdene er heldigvis spennings- og styrkenivået
105 betydelig senket siden avslutningen av den kalde krigen.

Russlands vanskelige økonomiske og sosiale situasjon har imidlertid ført til nye typer farer og risiki mot sikkerheten i nord. Miljøforringelse, sosial nød og organisert kriminalitet er alle faktorer som gjør seg gjeldene på den russiske siden av grensen, og som kan virke samfunnsoppløsende og destabiliserende i Norges nærområde.

Spredning av masseødelegglesesvåpen utgjør også en økende fare. I 1999 gjennomførte India og Pakistan kjernefysiske sprenginger. Dette viser at kjernevåpnene spres i en stadig videre krets.

Flere land i Midt-Østen og andre ustabile regioner vil trolig om få år ha utviklet eller anskaffet langtrekkende missiler som også kan ramme Europa. Den økte europeiske sårbarheten medfører at vi vil kunne bli møtt med svært alvorlige mottiltak når vi deltar i internasjonale fredsoperasjoner.

Jeg vil nå gå litt nærmere inn på hvordan den endrede internasjonale situasjonen har påvirket det europeiske sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet. Et tett forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid i Europa er minst like nødvendig som før, og dette samarbeidet gjennomgår i dag store endringer. Den raske og dynamiske utviklingen i EU kan føre til at NATO-samarbeidet kan bli mindre sentralt enn i dag. Vestlige stormaktskonstellasjoner kan få større betydning på bekostning av de internasjonale organisasjonene hvor også småstatene har vært fullverdige deltakere. Russland kan gjenoppta sin rolle som europeisk stormakt, forhåpentligvis som en konstruktiv medspiller på den internasjonale arena. De store endringer som startet med Berlinmurens fall er på ingen måte avsluttet. Vi må derfor forvente nye samarbeidsmønstre og vesentlige endringer i det sikkerhetspolitiske landskap.

Slike endringer medfører ofte usikkerhet og farer, men også muligheter. Jeg frykter at Norge lett kan falle utenfor hvis den sikkerhetspolitiske dialog begrenses til lukkede stormaktsfora. Et aktivt norsk engasjement i NATO, gjerne sammen med andre mindre stater, er nødvendig for å opprettholde vitaliteten i NATO-samarbeidet. NATOs toppmøte i april i fjor bekreftet at transatlantiske konsultasjoner om forhold som kan true sikkerhet og stabilitet, fortsatt er en fundamental sikkerhetsoppgave for Alliansen. Dette er vesentlig for alle medlemslands mulighet for å navigere i et sikkerhetspolitisk farvann i stadig endring.

Fra norsk side er vi tjent med at NATO fortsatt framstår som det primære forum for vestlig sikkerhets- og forsvarspolitisk samarbeid. NATOs idegrunnlag, basert på et kollektivt sikkerhets- og forsvarssamarbeid mellom de demokratiske land i Europa og Nord-Amerika, er fremdeles høyst relevant og rasjonelt. Det er vanskelig å tenke seg at andre institusjoner kan få tilsvarende handlekraft og effektivitet både politisk og militært. Selvsagt vil andre internasjonale organisasjoner ivareta viktige oppgaver i internasjonal sikkerhetspolitikk. Det er i og for seg ikke noe nytt. EU, G8, OSSE og en rekke andre fora vil dessuten antakelig bli viktigere enn før. NATO-toppmøtet i Washington markerte imidlertid at NATO er i endring for å tilpasse seg en ny internasjonal situasjon, og for å forbli relevant i forhold til de utfordringene vi ser for oss i framtiden.

NATOs nye strategiske konsept som ble vedtatt på Washington-toppmøtet i fjor, angir retningen på Alliansens videre utvikling. Det nye konseptet har i ettertid ført til debatt her hjemme. Ettersom forsvars- og sikkerhetspolitisk debatt ikke har preget nyhetsbildet plagsomt mye på 90-tallet, er dette en debatt vi i Forsvaret må hilse velkommen. Mangel på oppmerksomhet vil ofte bety svekkelse og manglende oppslutning om det vi driver med på sikt, og vi må tåle at så vanskelige tema som de NATOs nye engasjement reiser, er omstridte. Ettersom mye av debatten har dreid seg om hva som ligger i det nye konseptet, vil jeg gjerne komme litt nærmere inn på akkurat det. Jeg føler nemlig at dette dokumentes funksjon og siktemål ikke er fullt ut forstått. Konseptet er ikke en oppskrift på hvilke operasjoner NATO skal gjennomføre i framtiden.

Det angir hva slags redskaper som skal utvikles og stilles til disposisjon for alliansens politiske lederskap. Bruk av militær makt er bare ett av flere virkemidler i denne sammenhengen. Politiske konsultasjoner og videre utvikling av demokrati og stabilitet i hele Europa gjennom Partnerskap for fred er nedfelt som kjernefunksjoner i det nye strategiske konseptet, og jeg tror slike redskaper vil være vel så viktige som de militære i tiden framover. Dessuten vil det fremdeles være politiske beslutninger som avgjør om - og i tilfelle hvordan - makt skal brukes, og disse beslutningene vil fremdeles kreve enstemmighet. Det betyr at 19 demokratisk valgte regjeringer må gi sin eksplisitte tilslutning til eventuelle nye NATO-operasjoner.

Konseptet er derfor ikke en oppskrift på et mer aggressivt NATO. Mitt

185 bestemte inntrykk er at det er en felles forståelse i alliansen for at NATOs terskel for bruk av militær makt heller er hevet enn senket i kjølvannet av Kosovo-operasjonen. Det er også min egen oppfatning.

Det er vanskelig å spå om framtiden. Jeg tror vi vil oppleve en mer skiftende og
190 mindre fastlåst situasjon, som kan medføre både nye farer, men også nye muligheter. Norge er tjent med å knytte seg så tett som mulig opp til det forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeidet i Europa, og å tilby våre ressurser til gjennomføring av felleseuropeiske oppgaver. Vi vil da også i framtiden bli oppfattet som en seriøs partner som tar vår rettmessige andel av byrdene
195 forbundet med å skape sikkerhet og stabilitet. I dette arbeidet vil vi knytte oss nært opp til et forpliktende samarbeid med våre nordiske, europeiske og nord-amerikanske partnere.

Denne utviklingen vil medføre store krav til omstilling i vårt eget forsvar, og
200 dermed er jeg over på mitt siste, og kanskje viktigste budskap her i kveld. Hvordan skal vi møte disse utfordringene? La meg først si at Forsvaret har allerede kommet et godt stykke på vei i arbeidet med å tilpasse seg den nye sikkerhetspolitiske situasjonen. I løpet av det siste 10-året har Norge utvidet sitt internasjonale militære engasjement i betydelig grad. Noen
205 engasjementsområder er imidlertid mindre synlige i det daglige nyhetsbildet. I vårt eget nærområde er vel utviklingen av et omfattende forsvarssamarbeid med de nordiske og de baltiske landene innenfor Partnerskap for fred det viktigste. Et konkret eksempel på dette er den avtalen jeg og min svenske kollega inngikk i høst om utvikling av et tettere trenings- og øvingssamarbeid mellom norske og
210 svenske styrker. Denne ordningen vil være en byggekloss i et samarbeid som kan vise seg å bli svært viktig i framtiden. De nordiske landene har også kommet langt i utviklingen av flernasjonale formasjoner gjennom NORDCAPS-samarbeidet, som allerede har vist seg å fungere godt på Balkan. Neste målsetning er å kunne stille en felles nordisk fredsbevarende styrke opp til
215 brigade størrelse. Personlig tror jeg at det nordiske forsvarssamarbeidet vil bli stadig viktigere, og denne utviklingen er det i vår interesse å støtte.

Forsvaret deltar også aktivt i arbeidet med å fremme stabilitet i det tidligere Øst-Europa gjennom bilateralt forsvarssamarbeid med en rekke land. Jeg kan noen
220 ganger få inntrykk av at dette arbeidet oppfattes som noe vi gjør i tillegg til arbeidet for norske interesser. Dette er en misforstått oppdeling. Jeg tror at en realistisk forventning til et tett samarbeid med, eller medlemskap i NATO, har

225 hatt en uvurderlig stabiliserende effekt på et kontinent som har gjennomgått en revolusjonerende endringsprosess etter 1989.

Det er klart at det er i norsk interesse å bidra til dette. Det handler nettopp om å integrere land i forpliktende internasjonalt samarbeid for å unngå at det skal oppstå situasjoner som bare kan løses ved bruk av militærmakt. Norge har over
230 1400 personell ute i internasjonale oppdrag, og jeg får ofte ros for den betydelige innsatsen de yter.

Norske spesialstyrker var blant de som var aller først inne i Kosovo etter fredsslutningen, noe som ikke har gått upåaktet hen blant våre allierte. Vi får
235 dessuten svært godt skussmål fra NATO for kvaliteten på de norske styrkebidragene og for at vi sett i forhold til vårt folketall deltar med store bidrag i internasjonale operasjoner. Da jeg besøkte Kosovo før jul fikk jeg høre svært rosende omtale av de norske troppene fra KFORs ledelse. Sjefen for Telemark bataljon, oberstløytnant Mood, fortalte også at de norske soldatene viser en
240 enrom innsatsvilje og ansvarsfull holdning. Grunnlaget for dette engasjementet er lagt her hjemme. Jeg er svært stolt over den innsatsen som våre styrker gjør ute i Kosovo og i Bosnia og dessuten i forberedelsesfasen i Norge.

Selv om Forsvaret er godt i gang med omstillingen til de nye utfordringene, har
245 vi fremdeles et betydelig stykke igjen. Både luft- og bakkeoperasjonen knyttet til Kosovo har vist at vi har et potensial for forbedring. F-16 skvadronen som deltok i luftoperasjonen, er en enhet som var innmeldt til NATO som en hurtigreaksjonsstyrke. Den burde derfor vært forberedt på nettopp den situasjonen som oppstod i forbindelse med Kosovo. Det viste seg likevel at vi
250 ikke hadde alle elementer på plass da aktiviseringsordenen ble gitt i oktober 1998. Det tok også flere måneder før vi var på plass på bakken i Kosovo. Noe av dette tror jeg vi må akseptere, gitt den ordningen vi har for oppsetting av styrker for internasjonale operasjoner. Det er imidlertid ikke godt nok. Regjeringen har derfor lagt fram Stortingsmelding nr. 38, som inneholder forslag til hvordan vi
255 kan bedre særlig reaksjonstiden for norske styrker som skal delta i internasjonale operasjoner, men også bedre vår fleksibilitet og utholdenhet.

Målsettingen med meldingen er å foreslå tiltak som setter oss i stand til å løse våre oppgaver internasjonalt på en bedre måte enn i dag, og samtidig styrke vårt
260 hjemmeforsvar. For å få til dette er det nødvendig å utvikle styrker som har evne til å reagere raskere og mer fleksibelt på et større spekter av ulike typer

operasjoner enn tilfellet er i dag. Dette må kombineres med evnen til å opprettholde et kvantitativt og kvalitativt uteengasjement over tid. Dette skal
265 dessuten oppnås innenfor rammen av vår nåværende styrkestruktur.
Tradisjonelt har det norske engasjementet i internasjonale fredsoperasjoner demonstrert betydelig evne til utholdenhet over tid, men i mindre grad evne til å reagere raskt i en akutt krisesituasjon. For å oppnå alle disse målsetningene må våre styrker for internasjonal innsats være identifisert og klargjort på forhånd.
270 Regjeringen har derfor anbefalt å opprette "Forsvarets innsatsstyrke for internasjonale operasjoner", som vil gi økte valgmuligheter når en krisesituasjon oppstår og skape større forutsigbarhet i planleggingen av vårt uteengasjement. Dette utelukker ikke at Norge ved behov kan bidra med enheter som ikke er en del av innsatsstyrken - alt fra militære observatører til mindre støtteavdelinger.
275 Meldingen legger imidlertid ikke opp til noen vesentlig økning av antallet norsk personell ute i operasjoner til enhver tid ut over det vi har hatt de senere år.

Meldingen anbefaler en omlegging som jeg mener vil måtte komme uansett andre endringer i tiden framover. Forsvaret lider allerede under mange av de
280 manglene som meldingen vil kunne avhjelpe, ikke minst når det gjelder ordninger for personellet. Det haster derfor med å få den iverksatt.

Det er også viktig å nevne i denne sammenheng, at en annen tilbakemelding fra våre allierte er at fred og stabilitet i nordområdet fortsatt er en viktig oppgave
285 som det forventes at Norge skal bidra tungt for å ivareta. Dette er en tilbakemelding som ofte kommer litt i bakgrunnen nå som svært mye av oppmerksomhet er rettet mot det NATO gjør på Balkan. Jeg tror noe av grunnlaget for den kritikken NATO har rettet mot Norge i høst, er nettopp at vi selv har satt oss ambisiøse mål for forsvarspolitikken.

290 Vi skal både ta hovedansvaret for forsvaret av vårt eget territorium og samtidig søke å bedre vår deltakelse internasjonalt. Denne høye målsetningen har medført at vi ikke alltid klarer å nå våre mål så raskt som vi skulle ønske. Andre land har senket ambisjonsnivået betydelig, og konsentrerer seg ofte om bare én
295 oppgave av gangen. Paradoksalt nok har dette en tendens til å dempe kritikken fra NATO.

Washington-toppmøtet vedtok også en plan for utviklingen av den militære kapasiteten som er nødvendig for å kunne nå de målene det strategiske
300 konseptet legger opp til, det såkalte "Defence capabilities initiative". Norge har

sluttet seg til dette initiativet, som vil utgjøre en viktig faktor i den videre utviklingen av Forsvaret. Initiativet har som målsetning å forbedre NATOs kollektive forsvarsevne på en rekke sentrale områder. Norge kan selvfølgelig ikke
305 stille seg utenfor denne utviklingen. Evne til å operere sammen med andre NATO-lands styrker gjelder imidlertid ikke bare når norske styrker reiser utenlands, men også om vi selv skulle behøve forsterkninger nasjonalt. Det tradisjonelle allierte øvings- og treningsnærværet i Norge er blitt redusert de senere år. Dette skyldes flere forhold, ikke minst det store antallet allierte styrker
310 på Balkan. Men det skyldes også nedskjæringer i allierte styrker, strammere økonomiske rammer og et betydelige større antall øvelser med nye partnerland. For første gang på flere tiår har det britiske forsvarsdepartement bestemt at Royal Marines ikke kommer til å gjennomføre sitt årvisse treningsopphold i Norge. Dette er meget beklagelig, og forsvarsminister Hoon har personlig
315 forsikret meg om at dette er et unntakstilfelle. Nærværet av Royal Marines på vintertrening i Norge har stor verdi, både politisk og militært, og er på mange måter blitt et symbol på det nære forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeidet mellom Storbritannia og Norge. Jeg legger meget stor vekt på at dette blir videreført. En sterkere norsk integrasjon i flernasjonale styrker vil i noen grad
320 kunne motvirke nedgangen i alliert tilstedeværelse i Norge.

Anbefalingene i Stortingsmelding nr. 38 er også et konkret svar på hvordan vi skal kunne bedre våre styrkers evne til å operere sammen med allierte og partnere. På lengre sikt vil vi også i større grad måtte integrere våre styrker i
325 flernasjonale avdelinger. Jeg ser for meg at vi i framtiden i større grad enn før går til felles anskaffelser, drift og trening for enkelte styrkers vedkommende. Det er ikke rasjonelt, verken militært eller politisk, å sende ut noen få fly, helikoptre, fartøy eller hærstyrker uten at disse på forhånd inngår i større flernasjonale enheter. En rekke andre nasjoner er i samme situasjon som oss. Vi bør derfor
330 finne partnere og inngå langsiktige strategiske samarbeidsordninger på en rekke områder. Bare på denne måten vil vi kunne yte kostnadseffektive bidrag i internasjonal sammenheng. Samtidig vil vi kunne bidra på en meningsfull måte med avanserte våpensystem som det ligger utenfor våre muligheter å anskaffe og operere alene. Dette vil være i samsvar med NATO-toppmøtets vedtak om å
335 utvikle styrker som effektivt kan settes sammen i alle typer oppdrag. Det blir en stor og viktig utfordring å legge til rette for en slik alliansetilpasning av det norske forsvaret.

Utviklingen av en felles europeisk sikkerhet- og forsvarspolitikkk vil også kunne

få svært konkrete konsekvenser for det norske forsvaret, og dette er en sak som har engasjert meg sterkt det siste året. EU har i løpet av det siste året satt seg høye mål med hensyn til framtidig kapasitet. Innen 2003 skal EU kunne stille med en styrke for fredsoperasjoner på armekorpsnivå, det vil si 50-60 000 personell. Selv om det gjenstår å se i hvilken grad medlemslandene makter å realisere dette målet, må vi fra norsk side planlegge for at EU på middels sikt kan få en langt mer framtrædende rolle på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området. Dette vil få forsvarspolitiske konsekvenser. Utviklingen av flernasjonale formasjoner er et stadig mer framtrædende trekk.

Norge vil i framtiden måtte stille flere styrkekomponenter som inngår i større internasjonale enheter, og EU-land er våre naturlige samarbeidspartnere. Dette gjelder særlig de nordiske land, Storbritannia, Nederland og Tyskland. Derfor bør vi delta i oppbyggingen av disse enhetene, også når det skjer innenfor rammen av EU. Norsk deltakelse i dette samarbeidet krever imidlertid tilfredsstillende samarbeidsordninger.

Det er for meg som forsvarsminister et viktig konstitusjonelt spørsmål i denne sammenhengen: hvorvidt man fra norsk side kan bidra med styrker i en EU-ledet operasjon, uten å ha forvissing om full innsikt og medvirkning i planleggingen av operasjonen. Å sende norske soldater ut i operasjoner hvor liv i verste fall kan gå tapt, er så alvorlig for meg at dette er absolutt nødvendig. Alvoret i slike beslutninger setter høye krav til muligheten for medinnflytelse. Og her vil jeg si klart i fra at konsultasjoner etter at beslutninger er fattet ikke vil være tilstrekkelig for Norge på dette området. Det er derfor ingen automatikk i at de norske styrkene som er innmeldt til VEUs styrkeregister, vil bli overført til EUs styrkeregister. Jeg vil minne om at det alltid er slik at det er ressursene en har til rådighet som til slutt bestemmer hva man er i stand til å gjennomføre i fellesskap. Nye politiske strukturer og høye politiske ambisjoner endrer ikke på dette faktum.

Tilpasningen til den nye internasjonale situasjonen har også betydning for Forsvarets materiellanskaffelser. Forbedringer av NATOs militære kapasitet skal oppnås gjennom å utnytte alliansens informasjonsoverlegenhet, teknologiforsprang og integrerte militære apparat. I praksis innebærer dette en utvikling i retning av strategisk mobile, flernasjonale styrker på høy beredskap, med moderne våpensystemer og avansert teknologi understøttet av et effektivt forsyningsapparat. Kravene til interoperabilitet vil øke og medføre ytterligere

380 behov for teknologisk og industrielt samarbeid innen alliansen. En forutsetning for å kunne nå disse målene er at det eksisterer en forsvarsindustri som er i stand til å konkurrere og til å levere det materiell som er nødvendig.

Avspenningen i vår del av verden har redusert etterspørselen etter
385 forsvarsmateriell og økt konkurransen mellom leverandørene. Samtidig fortsetter imidlertid utviklingskostnadene for nytt militært materiell å stige. Dette har ført til omfattende strukturrasjonalisering i forsvarsindustrien. Utviklingen har kommet særlig langt i USA, der forsvarsindustrien i løpet av de senere år har blitt fullstendig omstrukturert. Også i vår verdensdel gjør denne
390 utviklingen seg nå gjeldende med stor tyngde, selv om det europeiske markedet for forsvarsmateriell er mindre og mer fragmentert enn det amerikanske.

Norsk forsvarsindustri har ikke teknologisk kompetansebredde eller tilstrekkelig produksjonskapasitet til alene å forsyne Forsvaret med alt nødvendig materiell.
395 Vår industri er nisjepreget, og teknologiutviklingen innenfor forsvarssektoren skjer som i sivil sektor, i et internasjonalt samspill. Norge deltar derfor aktivt i det internasjonale samarbeidet på forsvarsmateriellsektoren.

Hensikten med å delta i slikt samarbeid er i første rekke å gjøre det mulig for
400 Forsvaret å anskaffe godt nok materiell til en lavest mulig pris, men også å legge forholdene til rette for at norsk forsvarsindustri kan hevde seg i en restrukturert europeisk forsvarsindustri.

I denne sammenheng er de store anskaffelsene av nye fregatter og kampfly
405 sentrale. Begge anskaffelser gjennomføres i skarp internasjonal konkurranse mellom noen av verdens største og mest avanserte produsenter av forsvarsmateriell.

For begge prosjektene gjelder det at vi skal velge den løsning som etter en
410 helhetlig vurdering av ytelser og levetidskostnader opp mot Forsvarets krav, er den beste. Imidlertid vil vi også legge stor vekt på at den leverandør som til slutt velges, er i stand til - om nødvendig eller ønskelig i samarbeid med sine myndigheter - å presentere et forpliktende opplegg for samarbeid med norsk forsvarsindustri. Dette opplegget må være slik at det sikrer at vi er i stand til å
415 bevare og videreutvikle den kjernekompetanse som vi trenger for at vår egen industri også i framtiden skal kunne være i stand til, i samarbeid med Forsvaret, å ta form og levere produkter som møter Forsvarets krav til en riktig pris.

420 Når det gjelder status for planene om å anskaffe nye fregatter og kampfly, er det
også nødvendig med en kommentar i lys av Forsvarets ressurs- og
budsjettmessige situasjon. Den økonomiske situasjon for Forsvaret er anstrengt.
Jeg er bekymret for den usikkerhet som er oppstått med hensyn til å oppnå
målene i investeringsprogrammet, blant annet som følge av at driftsutgiftene
425 ligger vesentlig høyere enn forutsatt. Jeg har ikke lagt skjul på mine bekymringer
i budsjettproposisjonen for inneværende år. Stortingsbehandlingen av
budsjettet gjør ikke situasjonen lysere. På den annen side vurderer jeg ikke
avviket fra langtidsmeldingens ressursforutsetninger som dramatiske når det
gjelder de samlede ressurser. Imidlertid har jeg både på grunn av
430 driftsutviklingen, lavere totalrammer enn forutsatt, økt vektlegging på
internasjonale operasjoner, og på grunn av føringer fra Stortinget i forbindelse
med MTB-prosjektet, sagt at det i løpet av våren vil være nødvendig å se
nærmere på den investeringsprofil vi pr i dag planlegger for.

435 Hva blir så oppsummeringsvis statusrapporten for tilpasningen av det norske
forsvaret til en ny internasjonal situasjon ved inngangen til år 2000?

Jeg tror hele Forsvaret må bli flinkere til å se sin virksomhet i en videre
sammenheng enn den nasjonale. Å finne et nytt og riktig balansepunkt mellom
440 økt alliert samvirke, internasjonal deltakelse og nasjonale oppgaver, er en
hovedutfordring for vår forsvarsplanlegging. Mange viktige brikker i
tilpasningen av Forsvaret til endrede internasjonale omgivelser, er kommet på
plass i løpet av det siste året. Norge og NATO har definert målene for den
videre utviklingen i det nye strategiske konseptet, og oppskriften på å nå disse
445 målene ligger i NATOs Defence Capabilities Initiative. På nasjonalt nivå er dette
fulgt opp i Stortingsmelding nr. 38. Kursen er staket ut, men ennå gjenstår det
flere viktige prioriteringer og beslutninger for at vi skal kunne klare å nå målene.
Anbefalingene fra Forsvarspolitisk Utvalg og Forsvarsstudien 2000 vil være
viktige innspill i det videre arbeidet i året som kommer.

450 Samtidig må jeg berømme den innsatsen som allerede gjøres. Norge har i dag et
betydelig styrkebidrag i det tidligere Jugoslavia som gjør en overmåte viktig
innsats for norsk og europeisk sikkerhet. Jeg er svært stolt over kvaliteten på det
personellet Norge sender ut, ikke minst når det gjelder holdninger og
455 innstillinger til den jobben som de står midt oppe i.

Grunnlaget for dette legges i det arbeidet som gjøres her hjemme. Norge er et lite land med begrensede ressurser, ikke minst når det gjelder personell. Et helhetlig internasjonalt perspektiv på alt vi foretar oss, er derfor en forutsetning for at vi skal kunne yte et effektivt bidrag i vårt eget nærområde og i konfliktsituasjoner i Europa.

Takk for oppmerksomheten.

Kilde

www.oslomilsamfund.no

Emner

Europa, Foredrag, Forsvar, Forsvarspolitik, Fred, Krig, Militæret

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/vart-forsvar-i-et-internasjonalt-perspektiv>